

[א] נמ' ובשבת קפצה ולא חזאי – ל"ג לה, וכן הוא בכל הפוסקים. ואף הרמב"ם שמפרש דפליג אלישנא קמא, מפרש דמיירי כך. ועיין במגיד משנה.

אור אליהו

[א] בגמ': "אמר רב הונא, קפצה וראתה, קפצה וראתה, קפצה וראתה – קבעה לה וסת. למאי, אילימא לימים, הא כל יומא דלא קפיץ לא חזאי. אלא לקפיצות, והתניא, כל שתקבענה מחמת אונס אפילו כמה פעמים לא קבעה וסת, מאי לאו לא קבעה וסת כלל, לא, לא קבעה וסת לימים לחודייהו ולקפיצות לחודייהו, אבל קבעה לה וסת לימים ולקפיצות. לימים לחודייהו, פשיטא. אמר רב אשי, כגון דקפיץ בחד בשבת וחזאי, וקפיץ בחד בשבת וחזאי, [ובשבת קפצה ולא חזאי] ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה, מהו דתימא איגלאי מילתא למפרע דיומא הוא דקגרים ולא קפיצה, קמ"ל דקפיצה נמי דאתמול גרמא, והאי דלא חזאי משום דאכתי לא מטא זמן קפיצה. לישנא אחרינא, אמר רב הונא, קפצה וראתה, קפצה וראתה, קפצה וראתה – קבעה לה וסת לימים ולא לקפיצות. היכי דמי, אמר רב אשי, דקפיץ בחד בשבת וחזאי, וקפיץ בחד בשבת וחזאי, ובשבת קפצה ולא חזאי, ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה, דהתם איגלאי מילתא דיומא הוא דקא גרים". כך היא הגירסא שלפנינו. ולפי גירסא זו, הלישנא אחרינא חולקת על הלישנא קמא לגבי הדין של "דקפיץ בחד בשבת וחזאי, וקפיץ בחד בשבת וחזאי, ובשבת קפצה ולא חזאי, ולחד בשבת חזאי בלא קפיצה" – שלפי לישנא קמא קבעה וסת לאחד בשבת רק כאשר גם קפצה בו. ואילו לפי לישנא אחרינא, באופן זה התברר למפרע שרק אחד בשבת הוא גורם לראייה, ולכן קבעה וסת לאחד בשבת גם כשלא קפצה בו¹.

אמנם רבינו בגליון הש"ס שלו כתב שהתיבות "ובשבת קפצה ולא חזאי" שבלישנא אחרינא – לא גרסינן לה². ולפי זה, אין מחלוקת בין שתי הלישנות, שבלישנא קמא מדובר שבפעם השלישית קפצה בשבת, ובאחד בשבת שלאחריו ראתה בלא קפיצה, ולכן קבעה וסת לימים וקפיצות באחד בשבת. ואילו בלישנא אחרינא מדובר שבפעם השלישית לא קפצה בשבת, אלא ראתה בלא קפיצה באחד בשבת, לכן קבעה וסת רק לימים, שכן התברר למפרע שרק הימים גורמים את הראייה. וכן הוא בכל הפוסקים, שלא גרסו את התיבות "ובשבת קפצה ולא חזאי", שהרי פסקו כשתי הלישנות, שאם בפעם השלישית קפצה בשבת ולא ראתה, ובאחד בשבת ראתה בלא קפיצה, קובעת וסת לימים וקפיצות באחד בשבת, ואם לא קפצה בשבת וראתה באחד בשבת בלא קפיצה, קובעת רק לימים באחד בשבת³. ואם היו גורסים כגירסא שלפנינו, לא היו יכולים לפסוק כשתי הלישנות, שהרי הם חולקות זו על זו⁴.

ואף הרמב"ם שכתב (איסורי ביאה ח, ה): "כיצד, קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר כ' יום קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר י"ט קפצה ביום השבת ולא ראתה דם ולאחר שבת ראתה בלא קפיצה, הרי נקבע אחד בשבת אחר כ', שהרי נודע שהיום גרם לה לראות ולא הקפיצה, וכבר נקבע יום זה ג' פעמים וכן כל כיוצא בזה". ויוצא לפי זה שמפרש הרמב"ם דפליג לישנא אחרינא על לישנא קמא לגבי הדין שבפעם השלישית קפצה בשבת ולא ראתה ובאחד בשבת ראתה, ופסק כלישנא אחרינא שקבעה וסת רק לימים. מכל מקום אין להוכיח מכאן שהרמב"ם גרס

¹ ולשתי הלישנות לא קבעה וסת לקפיצות לבד.

² וכן הגיה הרש"ל בחכמת שלמה.

³ כך פסקו: הרשב"א (תורת הבית הארוך בית ז שער ג, ובקצר), הרא"ש (ט, א) והטור (קפט, יז).

⁴ וכן כתב רבינו בביאורו לשו"ע (יו"ד קפט ס"ק כו): "אבל כל הפוסקים כתבו, דלא פליג אלישנא קמא, דבלישנא בתרא מיירי שלא קפצה כלל ביום השבת, ומה שכתוב בנוסחא שלנו בלישנא בתרא 'ובשבת קפצה ולא חזאי' טעות סופר הוא, ומדברי הרמב"ם הועתקה, אבל ליתא, דבכל הנוסחאות דידהו ליתא כו' אבל הרא"ש ורשב"א ושאר פוסקים כתבו דלא פליגי הני לישני". וכן משמע בראב"ד, שהשיג על דברי הרמב"ם וכתב: "אמר אברהם, בבלולים יש כאן ואינו על פי הגמרא".

בלישנא אחרינא את התיבות "ובשבת קפצה ולא חזאי"⁵, אלא אפשר לומר שהרמב"ם מפרש את הלישנא אחרינא דמיירי כך⁶, שקפצה בשבת ולא ראתה, ובאחד בשבת ראתה⁷.

ועיין במגיד משנה שגם מדבריו מבואר, שהרמב"ם לא כתב דבריו משום שגרס כגירסא שלפנינו, אלא משום שכך פירש הרמב"ם את לישנא אחרינא: "וסובר רבינו דהאי לישנא בתרא פליג אלישנא קמא". ואח"כ הביא המגיד משנה שהרמב"ם הסתפק בזה: "לא ידעין אי פליגאן לישני ולמדחיה לקמא איתמר בתרא, או דילמא אף על גב דלאו הכי איתמר אלא הכי, תרויהו איתנהו לענין מעשה"⁸.

⁵ אמנם בספר תפארת שמואל (על הטור קפט ד"ה ב"י היינו כלישנא בתרא, והובאו דבריו בסדרי טהרה ס"ק כג) כתב, שהרמב"ם גרס בלישנא אחרינא כמו הגירסא שלפנינו ופסק כלישנא אחרינא (ומה שכתב הסדרי טהרה שם, שהרש"ל כתב כדברי התפארת שמואל, לכאורה קשה, שאדרבה מדברי הרש"ל משמע שמחלוקת הרמב"ם והרשב"א לא תלויה בגירסא אלא בפרשנות, וצ"ע).

⁶ ובסברת הרמב"ם שפירש כן, כתב בספר לבב דוד על הרמב"ם (שם): "ואנכי בער ולא אדע, דאיך אפשר לומר דהני תרי לישני לא פליגאן, דאם כן למאי אצטריך לישנא בתרא כו' אלא ודאי מדאצטריך לאשמועין לישנא בתרא, הוא לאשמועין דלישנא בתרא פליגא אלישנא קמא, דס"ל דאף על גב דקפצה בשבת כיון דחד בשבת חזאי בלא קפיצה יומא הוא דקא גרים לה דלא כלישנא קמא, וכדברי רבינו ז"ל".

⁷ וכן כתב רבינו בביאורו לשו"ע (שם): "אבל ליתא, דבכל הנוסחאות דידהו ליתא, אלא שהרמב"ם מפרש דלישנא בתרא מיירי נמי כהאי גוונא דלישנא קמא".

⁸ הנה השו"ע (קפט, יז) העתיק את לשון הרמב"ם, ולכן כתב רבינו בביאורו לשו"ע (שם): "כלישנא בתרא, ומפרש דפליג אלישנא קמא". וסיים רבינו (שם), לאחר שהביא את דעות החולקים על הרמב"ם וסוברים שהלישנות אינן חולקות זו על זו: "וכן סתם לקמן סעיף כ". כלומר, השו"ע בסעיף כ' סתם כדברי הפוסקים שהלישנות אינן חולקות זו על זו. לשון השו"ע: "פיהקה ב' פעמים בראש חודש, וראתה ואחר כך פיהקה שלא בראש חודש וראתה, הוברר הדבר שאין ראש חודש גורם אלא הפיהוק. וכן אם בפעם השלישית ראתה בראש חודש בלא פיהוק, הוברר הדבר שאין הפיהוק גורם אלא הראש חודש. אבל אם פיהקה ב' פעמים בראש חודש, ובפעם השלישית פיהקה בכ"ט לחדש, ולא ראתה, ובראש חודש ראתה בלא פיהוק, קבעה לה וסת לפיהוק של ראש חודש, שפיהוק של אתמול גרם לראייה של ראש חודש". ומדברי רבינו נראה, שיש כאן קושיא על דברי השו"ע, שנמצא מזכר שטרא לבי תרי, שבסעיף יז סתם כרמב"ם, ובסעיף כ' פסק כרא"ש ורשב"א. אמנם הלבוש כתב (קפט, כ) לתרץ, שיש חילוק בין קפיצה לפיהוק: "שאני קפיצה שאינה באה אלא על דרך בחירת מעשיה ועל ידי אותו המעשה בא לה הראיה, אז הדעת נותן לומר שאם הקפיצה גורם הראייה כלומר שעל ידי הקפיצה נעקר דמה ממקורה, היה לה לראות מיד אחר הקפיצה, וכיון שלא ראתה אתמול מיד וראתה היום, אמרינן היום לבדו גורם ולא הקפיצה, אבל הפיהוק שבא מעצמו, וכבר היה דרכה לראות שני פעמים על ידי הפיהוק, ובפיהוק כבר אמרנו שאין הפיהוק גורם הראייה, כי אדרבה קיבוץ דמה במקורה הוא הגורם הפיהוק, לפיכך הדעת נותן שעל ידי שנתקבץ דמה במקורה כדי ליעקר ולצאת נעשו אבריה כבדין עליה, ומתוך כך פיהקה קודם לכן בשני פעמים הראשונים, גם עכשיו מתוך שנתקבץ דמה במקורה ליעקר מאתמול בא לה הפיהוק גם כן מאתמול, אלא שהדם שבתוכה עדיין לא נתבשל לגמרי לצאת עד היום, והיום כשנתבשל יוצא, אבל מכל מקום הפיהוק של אתמול הורה עליו והוברר הדבר שאינה קובעת בראייה של היום לבדה בלא פיהוק, נ"ל" (ועיין דרישה אות יב וש"ך ס"ק נט).